

Ergenlerde Anneden Algılanan Kabul/İlgi ile Benlik-Algısı Arasındaki İlişki: Babadan Algılanan Kabul/İlginin Aracı Rolü

Dilek Şirvanlı Özen
Okan Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, anneden algılanan kabul/ilginin, ergenin benlik-algısı üzerindeki rolünü ve babadan algılanan kabul/ilginin, bu ilişkideki aracı rolünü, kız ve erkek ergenler açısından incelemektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki orta sosyo ekonomik düzeyi temsil eden ilköğretim okulları ikinci kademesine devam eden 325'i kız ve 355'i erkek olan 680 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplamak amacıyla, "Demografik Bilgi Formu", "Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği" ve "Offer Benlik İmgesi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik olarak yapılan analizler sonucunda, gerek kız gerekse erkek ergenlerin benlik algıları ile annelerinden algıladıkları kabul/ilgi arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, bu ilişkide, babadan algılanan kabul/ilginin de, özellikle kız ergenlerde, aracı rol gördüğü; yani anılan ilişkiyi güçlendirdiği görülmüştür. Bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ergen, cinsiyet, anneden algılanan kabul/ilgi, babadan algılanan kabul/ilgi, benlik algısı

Abstract

The purpose of this study is to determine whether the perception of maternal acceptance of the adolescent play a role in his/her self image and mediator role of paternal acceptance in this relation for both girls and boys. The sample, consisting of 680 students, 325 girls and 355 boys, has been chosen from secondary state of primary schools which reflect middle socioeconomic status in İstanbul. In this study, "Demographic Information Form", "Parenting Styles Scale" and "Offer Self-Concept Scale" were utilized to gather data. The results of the analysis indicate that the perception of maternal acceptance reasonably predicts the self-image in both girls and boys. Moreover, the perception of paternal acceptance, especially for girls, has mediator effects on this relation. Findings are discussed within the framework of the related literature.

Key words: Adolescent, sex, maternal acceptance, paternal acceptance, self-image

Ergenlik dönemi, ergenin biyolojik, bilişsel, psikolojik ve sosyal birçok değişiklikle karşı karşıya kaldığı bir dönem olup; bu değişiklikler, aileyi ve ergenin aile içindeki ilişkilerini etkileyebilmektedir (Steinberg, 1987). Dolayısıyla bu noktada, ebeveyn-ergen arasındaki ilişki gelişimin güçlü belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim yapılan çalışmalar, ergenin bir taraftan ailesiyle olan bağını devam ettirme bir taraftan da bireyselliğini ve özerkliğini gösterme çabaları sırasında, destekleyici ana-baba çocuk yetiştirme stiline, ergenin yeterliğini ortaya çıkar-mada etkili olduğunu göstermektedir (Hines, 1997).

Baumrind (1991) tarafından tanımlandığı şekliyle, çocuk yetiştirme stili, çocuk yetiştirme etkileşimindeki bakım miktarı ve çocuğun aktiviteleri ve davranışları üzerindeki ebeveyn kontrol miktarı ile belirlenmekte; dolayısıyla iki temel boyuttan oluşmaktadır. Bu iki boyut, sıcaklığı içeren “kabul/ilgi” ve tutarlı ve şarta bağlı disiplini içeren “denetim/kontrol”dür.

Literatürde, yukarıda sözü edilen çocuk yetiştirme stillerine ilişkin boyutlar içerisinde, ebeveynliğe ait kabul/ilgi boyutu, kuramcılar ve araştırmacılar tarafından oldukça fazla araştırılan bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır (Baumrind, 1971; MacDonald, 1992). Bu bağlamda yapılan çalışmalar, ebeveyn den algılanan sıcaklık ve duyarlılık, işbirlikçi ve yüksek sosyal yeteneklere sahip çocukları yordadığı (Booth ve ark., 1994; Hart ve ark., 1992); bunun aksine, ebeveynliğe ait düşmanlık ve reddin, saldırganlık ve diğer uyum problemleri gibi sapkın davranışlarla birleştirildiği bildirilmektedir (Hart ve ark., 1992; Russell ve Russell, 1996). Nitekim 15 farklı ülkeden 7563 denekten elde edilen 43 çalışmanın değerlendirildiği meta analiz sonucunda, algılanan ebeveynliğe ait kabulün, evrensel olarak, psikolojik uyum ile ilişkili olduğu yönündeki beklentileri doğruladığı belirtilmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002). Bu meta analizde, ebeveynliğe ait kabulün, çocukların psikolojik uyumlarındaki değişimin % 26’sını açıkladığı görülmektedir. Her nerede olursa olsun, ebeveynlerinden kabul/ilgi gören çocuklar, reddedilenlere oranla, kendileri hakkında daha iyi düşünmekte, kendilerini yetenekli hissetmekte, saldırganlıkla daha iyi baş edebilmekte, duygusal olarak durağan olmakta, daha az bağımlı ve olumlu dünya görüşüne sahip olmaktadır (Kim ve Rohner, 2002; 2003; Rohner, 2004). Ayrıca, Parish ve McCluskey (1992) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışma sonucunda da, öğrencilerin benlik-kavramlarının, algıladıkları ebeveynliğe ait sıcaklığa göre değişiklik gösterdiği; yani algılanan sıcaklık arttıkça, benlik-kavramının da olumlu hale geldiği belirtilirken; ebeveynliğe ait sınırlamaya göre herhangi bir değişim olmadığı bildirilmektedir. Bu bulgu, farklı yaş grupları üzerinde daha önceden

yapılan çalışmaların (Amato, 1986; Bishop ve Ingersoll, 1989; Brody ve Schafer, 1982) bulgularını destekler niteliktedir. Bu araştırmada da, anılan noktalardan hareketle, ebeveynlerden algılanan kabul/ilginin olası etkisi, ergen gelişiminde önemli bir gösterge olan benlik algısı açısından incelenmiştir.

Öte yandan, daha önceki araştırmalarda, ebeveyn davranışları ile ergenlerdeki olası psikolojik sonuçlar arasında ilişki olduğu belirtilmekle birlikte, bu çalışmaların birçoğu, anneliğe ait ebeveynlik özelliklerini temel alırken, babaları için içerisine katmamaktaydı (Baumrind, 1971; Durbin ve ark., 1993; Glasgow ve ark., 1997; Phares ve Compass, 1992). Yani bir şekilde, babalar, “çocuk gelişiminde unutulmuş katkı sağlayıcılar” olarak tanımlanmaktaydı (Lamb, 1975). Ancak, son yıllarda yapılan çalışmalar, babanın önemine de değinerek, ergenlerin fonksiyonlarında anne ve babanın bir arada rol oynadığını belirtmekte (Phares ve Compass, 1992) ve anneliğe ve babalığa ait ebeveynliğin birbirinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır (Magnusson, 1998; Milevsky ve ark., 2007; Veneziano, 2000). Bu bağlamda yapılan araştırmalara göre, ebeveynler bir arada yaşıyor ise, babalar, çocuklarının gelişimine önemli katkılarda bulunmakta ve aileyle çalışırken “erkek” sadece göz önünde bulundurulmamalı; aynı zamanda, babanın “biricik” katkısı da irdelenmelidir (Lewis ve Lamb, 2003).

Bu noktadan hareketle, çocuklarda görülebilecek olası sonuçlar üzerinde baba kabul/ilgisinin etkisine yönelik görgül çalışmalar altı temel kategoride incelenmektedir (Rohner ve Veneziano, 2001). Bu çalışmaların (a) bazılarında, annenin sevgisinin etkisi göz ardı edilerek, sadece babanın sevgisinin etkisine odaklanılmakta (Cabrera ve ark., 2000; Lamb, 2000), (b) bazılarında, babanın sevgisinin, annenin sevgisi kadar önemli olduğu belirtilmekte (DeKlyen ve ark., 1998; Young ve ark., 1995), (c) bazılarında, babanın sevgisinin, annenin sevgisine göre daha anlamlı yordayıcı olduğu bildirilmekte (Dominy ve ark., 2000; Grant ve ark., 2000), (d) bazılarında, annenin sevgisinin kontrol edildiği koşulda, babanın sevgisinin tek başına anlamlı yordayıcı etkiye sahip olduğu belirtilmekte (Cole ve McPherson, 1993; Veneziano, 2000), (e) bazılarında, babanın sevgisinin, annenin sevgisini düzenleyici ya da aracı (Baron ve Kenny, 1986) rol gördüğü (Forehand ve Nousiainen, 1993) ya da annenin sevgisinin, babanın sevgisini düzenleyici ya da aracı rol gördüğü (Lila ve ark., 2007) rapor edilmekte ve (f) bazılarında da, anneliğe ve babalığa ait çocuk yetiştirme stillerinin, ya birleşik etki yapabileceği ya da kız veya erkek çocuklar üzerinde farklı etkiler yaratabileceği (Booth ve Amato, 1994) bildirilmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi, konuyla ilgili literatürde, anne ya da baba sevgisinin aracı rolüne yönelik çalışmalar yer almaktadır. Ancak, bu bağlamda ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde, ebeveynlik stillerinin ergenler üzerindeki temel etkisi araştırılırken, anne ya da babanın aracı rolünün incelendiği bir araştırmaya rastlanmadığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle, bu araştırmada, anılan boşluğun kısmen doldurulması amaçlanarak; annenin, temel bakım veren ebeveyn olarak, çocuk üzerindeki etkisi kabul edilmiş; ancak babanın da anılan etki üzerinde “katkı sağlayıcı” olacağı düşünülerek, babanın kabul/ilgisinin, annenin çocuk üzerindeki etkisine aracılık edip etmediği incelenmiştir.

Ayrıca, çocuk yetiştirme stillerinin çocuklar üzerindeki etkinlik alanlarının irdelenmesine ilişkin çalışmalarda, ergenlik döneminde, en fazla etkilenen alanın, ergenin benlik algısı olduğu belirtilmektedir (Klein, O’Byrant ve Hopkins, 1996). Benlik-algısı, kişinin kendi niteliği, ilişkileri, olaylar ve yeteneklerinin farkına varması süreci anlamına gelmektedir (Chapline, 1985). Ayrıca benlik algısı, kişinin çevresindeki onun için anlamlı olan insanlardan, özellikle ebeveynlerden, gelen geri bildirimlerle yavaş yavaş oluşan (Beane ve Lipka, 1984); kendine-güven, akademik yeterlik ve ahlak gibi değişkenleri de kapsayan, çok boyutlu bir yapıdır (Hopkins ve Klein 1993; Lamborn ve ark., 1991). Ancak ebeveynliğin, ergenlerin benlik-algılarına etkisine yönelik batıda yapılan çalışmalar, ebeveyninden algılanan sıcaklığın önemli olduğu konusunda hem fikir olmalarına rağmen (Dekovich ve Meeus, 1997), bu algının anneden mi yoksa babadan mı algılanmasının daha anlamlı olacağına yönelik olarak çelişik sonuçlar vermektedir. Bir grup araştırma bulgusu, ergenlerin benlik-algıları üzerinde, babadan algılanan sevginin etkin olduğunu belirtirken (Dekovich ve Meeus, 1997; Rohner, 1998); bir grup araştırma bulgusu, anneden algılanan sevginin daha etkin olacağını (Litousky ve Dusek, 1985) belirtmektedir. Bir grup araştırma bulgusu ise, algılanan sevginin, ergenin benlik-algısı üzerindeki etkisinin, ergenin cinsiyetine göre farklılık yaratabileceğini bildirmektedir. Bu görüş bağlamında yapılan çalışmaların bulgularında, farklı sonuçlar söz konusudur. Örneğin Hoelter (1984), ebeveynlerin takdir etmesinin, erkeklerden ziyade kızlar açısından daha iyi yordayıcı olduğunu ve babadan algılanan kabul/ilginin, erkeklerden ziyade kızların benlik kavramları üzerinde daha etkili olduğunu belirtmektedir. Öte yandan, geleneksel Çin kültüründe, babaların erkek çocuklarıyla; annelerin ise kız çocuklarıyla yakın ilişkide oldukları belirtilmektedir (Shek, 2005). Dolayısıyla, ebeveynin cinsiyeti ile çocuğun cinsiyetinin etkileşimi çerçevesinde olaya bakıldığında, babaların erkek

çocukları, annelerin ise kız çocukları üzerinde daha fazla etkisinin olmasının beklenebileceği bildirilmektedir (Shek, 2005). Bu bağlamda ülkemizde yapılan çalışmalardan elde edilen bulgularda da, ilgili çalışmaların bulgularına benzer şekilde, farklı sonuçlar söz konusudur. Yaklaşık yirmi-yirmibeş yıl önce yapılan çalışmaların bir kısmında, annenin takdirinin, ergenlerin benlik-algısının gelişiminde güçlü yordayıcı olmasının beklendiği; ayrıca, anne-kız arasındaki güçlü bağdan dolayı, annenin takdirinin kız çocuğunun benlik-algısını daha güçlü yordayıcı olabileceği belirtilmektedir (Hortaçsu, 1989; Kağıtçıbaşı, 1981). Benzer şekilde, son yıllarda yapılan çalışmalarda, benlik değerinin, aile içi yakın iletişimin artmasıyla ilişkili olduğu, özellikle yakın anne desteğinin, olumlu benlik değeri üzerinde etkili olduğu bildirilmektedir (Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005; Erol, Toprak ve Yazıcı, 2002). Ancak, Sümer ve Güngör’ün (1999), ergenlerin cinsiyetlerindeki farklılaşmaya odaklanmadan yaptıkları araştırmanın sonucunda ise, babadan algılanan kabul/ilginin, anneden algılanan kabul/ilgiden daha güçlü bir şekilde benlik değişkenleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Anılan noktalar göz önünde bulundurulurken, bu araştırmada, anne ve babadan algılanan kabul/ilginin, benlik algısı üzerindeki yordayıcı etkisi irdelenirken, ergenler kız ve erkek olarak, ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Tüm bu bulgular toplu olarak değerlendirildiğinde, ergenin benlik-algısı üzerinde etkili olduğu belirtilen anne sevgisinin etkisinin doğrudan mı dolaylı mı olduğunun belirlenmesi ve bunun ergenin cinsiyetine bağlı olarak farklılık yaratıp yaratmayacağını ortaya konması gerekliliği görülmektedir. Öte yandan, sahip olduğumuz toplumsal yapımız açısından, annenin çocuk üzerindeki etkisinin daha belirleyici olabileceğinin, beklendik bir durum olması ile birlikte; ülkemizde yapılan çalışmalarda, özellikle babanın çocuk açısından önemi ve etkinliğinin çok fazla incelenmediği dikkat çekmektedir. Ayrıca, var olan ilgili çalışmaların bulgularında da, farklılaşmalar olduğu gözlenmektedir. Tüm bu noktalardan hareketle, bu araştırmanın amacı, anneden algılanan kabul/ilginin, ergenin benlik algısıyla olan ilişkisini ve babadan algılanan kabul/ilginin, bu ilişkideki aracı rolünü, kız ve erkek ergenler açısından incelemektir.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmaya İstanbul’daki orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen ilköğretim okulları ikinci kademesine devam eden, anne-babası evli ve birlikte yaşayan, 325’i kız, 355’i erkek olmak üzere 680 öğrenci katılmıştır. Örnekleme 160 kız ve 128 erkek olmak

üzere 288 altıncı sınıf; 63 kız ve 80 erkek olmak üzere 143 yedinci sınıf ve 102 kız ve 147 erkek olmak üzere 249 sekizinci sınıf öğrencisi yer almıştır. Altıncı sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 12 yaş 11 ay ($S = .33$); yedinci sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 13 yaş 4 ay ($S = .31$) ve sekizinci sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 14 yaş 8 aydır ($S = .29$). Ancak ölçeklerin bazılarının düzgün yanıtlanmaması sonucu, denek kayıpları yaşanmış ve verisi tam olan denek sayısı, kız örnekleme için 301, erkek örnekleme için 307'ye inmiştir. Katılımcıların anne-babalarının eğitim düzeyi 6 dereceli (1 ilkokul mezunu - 6 doktora) bir ölçek üzerinde değerlendirilmiş; anne eğitim düzeyinin ortalaması 3.4 ($S = 1.22$), baba eğitim düzeyinin ortalaması ise 3.8 ($S = 1.14$) olarak belirlenmiştir. Bu durumda gerek anne gerekse babaların genel olarak üniversite mezunu olduğu söylenebilir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Ölçümler. Katılımcıların yaş, cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyi gibi sahip oldukları demografik özellikler, "Demografik Bilgi Formu" ile belirlenmiştir.

Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği. Araştırmada katılımcıların anne ve babalarından algıladıkları kabul/ilgi düzeyleri, Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği'nin (ÇYSÖ) "kabul/ilgi" alt ölçeği ile belirlenmiştir. Ölçek 5'li likert tipi bir ölçek olup, 11'i kabul/ilgi (örn., "sorunlarını çözmemde destek olurdu"), 11'i ise sıkı denetim/kontrol (örn., "her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi") boyutunu içeren toplam 22 maddeden oluşmaktadır. ÇYSÖ'den iki türlü çocuk yetiştirme stili ölçümü elde edilmektedir: Boyutlar temelinde (kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol) ve kategorik temelde (iki boyutun çaprazlanmasından elde edilen dört çocuk yetiştirme stili). Bu araştırmada, araştırmanın sorusu ile doğrudan ilgili olan, ölçeğin, anneden ve babadan algılanan kabul/ilgi boyutu kullanılmıştır.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizler sonucunda, anneden ve babadan algılanan kabul/ilgi boyutlarının alfa değeri .94 olarak bulunmuştur (Sümer ve Güngör, 1999). Bu araştırma bağlamında ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizler sonucunda, anneden algılanan kabul/ilgi boyutunun alfa değeri .84, babadan algılanan kabul/ilgi boyutunun alfa değeri .85 olarak belirlenmiştir.

Offer Benlik İmgesi Ölçeği. Araştırmada, katılımcıların benlikleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla, Offer, Ostrov, Howard ve Dolan (1989) tarafından geliştirilen "Offer Benlik İmgesi Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 6'lı likert tipi bir ölçek olup, kendini değerlendirme türünde, ergenlerin 12 farklı alandaki uyumlarını ölçmektedir. Puanlardaki yüksel-

me, uyumdaki artışa ve benlik imgesindeki olumluluğa işaret etmektedir. Bu araştırmada, katılımcıların ebeveynlerinden algıladıkları kabul/ilgi'nin onların genel benlik-algıları üzerindeki yordayıcılık gücü irdelendiğinden, ölçek puanları toplam puan olarak değerlendirilmiştir.

Şahin (1993) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan kısaltılmış form üzerinde yapılan çalışma sonucunda, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik düzeyinin tatmin edici olduğu bildirilmiştir. Bu araştırma bağlamında, ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizler sonucunda ise, ölçeğin toplamı için alfa değeri .92 olarak belirlenmiştir.

İşlem

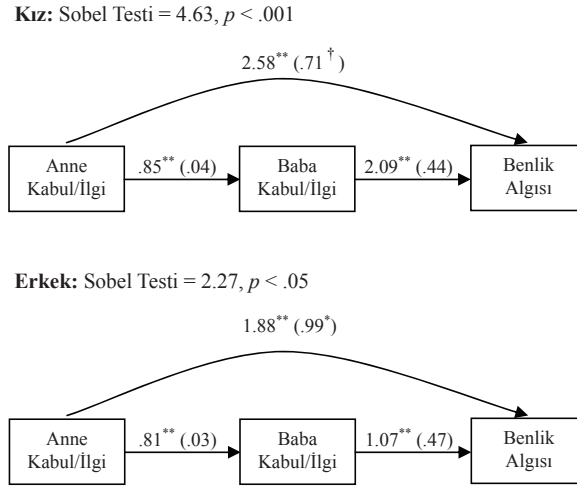
Araştırma, okul idarelerince ders saatleri açısından uygun görülen sınıflarda yürütülmüştür. Uygulama, kendileri gönüllü olan ve verilerinin kullanılmasına izin veren katılımcılarla, ders saatleri içinde, sınıflarda toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler, kendilerine verilen ölçekleri yanıtlamaya başlamadan önce, ölçeklerin yönergeleri kendilerine açıklanmıştır. Öğrencilerden, ölçek formlarının herhangi bir yerine isim yazmamaları istenmiş, kendilerinden toplanan bilgilerin sadece araştırmacılar tarafından okunacağı, okul yönetimi, öğretmenler veya velilerine bu bilgilerin verilmeyeceği bildirilmiştir. Ölçeklerin sırası her uygulamada değiştirilmiştir. Her bir uygulama ortalama 20-25 dakika sürmüştür.

Bulgular

Araştırma sorusunu yanıtlamak için kız ve erkek ergenlerin Offer Benlik-İmgesi Ölçeği'nden aldıkları puanlara Hiyerarşik Regresyon Analizi uygulanmıştır. Araştırmada Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği'nin anne kabul/ilgi boyutu, yordayıcı değişken olarak alınmıştır. Offer Benlik-İmgesi Ölçeği toplam puanı ise, araştırmanın yordanan değişkenidir. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği'nin, babadan algılanan kabul/ilgi boyutu ise, aracı (mediator) değişkendir. Araştırmada aracı değişkenin rolü incelenirken, Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri göz önüne alınmıştır. Bu ölçütlere göre, yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır; aracı değişken ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır; hem aracı değişken hem de yordanan değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde, her iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olmalıdır; aracı değişken ve yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki artık anlamlı olmaktan çıkmalı ve daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır (Baron ve Kenny, 1986).

Tablo 1. Kız ve Erkek Ergenler İçin Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar, Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Elde Edilen En Yüksek ve En Düşük Değerler

Değişken	Yaş	Anne Kabul/İlgi	Baba Kabul/İlgi	Benlik Algısı
Anne Kabul/İlgi	-.15** -.14*	-		
Baba Kabul/İlgi	-.17** -.11*	.78** .83**	-	
Benlik Algısı	.09 -.05	.44** .40**	.49** .40**	-
Ort. (S)	12.88 (.92) 13.16 (.92)	46.90 (7.54) 43.73 (8.30)	45.05 (8.30) 42.38 (8.15)	234.70 (39.63) 227.56 (38.16)
Min. - Maks.	12 - 15 12 - 15	13 - 55 22 - 68	13 - 55 20 - 55	108 - 328 106 - 300

* $p < .05$; ** $p < .01$ **Not:** Açık renkler kız, koyu renkler erkek ergenlere ait değerlerdir.**Şekil 1.** Kız ve Erkek Ergenlerin Benlik Algılarının Yordanmasında Babadan Algılanan Kabul/İlgi Boyutunun Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası

Bu doğrultuda araştırmada Baron ve Kenny'nin üç ölçütünün de sağlandığı görülmüştür. Buna göre, yordayıcı değişken (anneden algılanan kabul/ilgi) ile yordanan değişken (benlik algısı) ve aracı değişken (babadan algılanan kabul/ilgi) arasındaki korelasyonların, hem kız hem de erkek ergenler açısından anlamlı olduğu bulunmuştur (bkz., Tablo 1).

Ergenlerin algıladıkları baba kabul/ilgi düzeyinin aracı rolünü sınamak amacıyla, kız ve erkek katılımcılardan elde edilen verilere ayrı ayrı hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Bu analiz için, ergenlerin benlik-algıları, yordanan değişken olarak alınmış; yaş değişkeni ise ilk adımda regresyona girilerek, kontrol edilmiştir. İkinci aşamada, anneden algılanan

Kabul/ilgi ve son aşamada da, babadan algılanan kabul/ilgi regresyon analizine sokulmuştur. Regresyon analizlerinin işaret ettiği yol (path) grafiği, Şekil 1’de yer almaktadır.

Kız ergenlere yönelik yapılan analiz sonucunda, kontrol amacıyla, birinci aşamada denkleme girilen yaş değişkeni, kızların benlik algı puanlarında gözlenen varyansın % 1’ini açıklarken, varyansa olan katkısı anlamlı bulunmamıştır. İkinci aşamada, anneden algılanan kabul/ilginin yordamaya katılmasıyla, kızların benlik algı puanlarındaki gözlenen toplam varyans % 21’e yükselmiştir. Üçüncü aşamada ise, babadan algılanan kabul/ilgi değişkeninin yordamaya katılmasıyla, kızların benlik algı puanları üzerinde açıklanan toplam varyans % 27’ye yükselmiştir (bkz., Tablo 2).

İndirgenmiş (reduced) modele göre, babadan algılanan kabul/ilgi eşitliğe sokulmadan önce, anneden algılanan kabul/ilgi, kız ergenlerin benlik algıları ile anlamlı ve pozitif yönde ilişki göstermiştir ($\beta = 2.55$, $p < .001$). Tüm (full) modelde ise, babadan algılanan kabul/ilgi eşitliğe sokulduktan sonra, regresyonun 3. basamağı sonrasında, anneden algılanan kabul/ilgi ile kız ergenlerin benlik algıları arasındaki ilişki anlamlılığını kaybetmiştir ($\beta = 0.71$; ns). Bu bulgu, anneden algılanan kabul/ilgi ile kız ergenin benlik algısı arasındaki ilişkinin, babadan algılanan kabul/ilgi tarafından kurulduğunu desteklemektedir. Bu iddiayı destekleyen bir diğer bulgu da, anneden algılanan kabul/ilgi ve babadan algılanan kabul/ilgi arasın-

daki ilişkinin anlamlı olmasıdır ($\beta = .85$, $p < .01$). Aynı şekilde, babadan algılanan kabul/ilgi ile ergenin benlik algısı arasındaki ilişki de, anneden algılanan kabul/ilgi kontrol edildiği durumlarda anlamlıdır ($\beta = 2.09$, $p < .01$). Literatürde aracı değişken olma özelliğinin istatistiksel olarak test edilmesi gerektiği de vurgulanmaktadır (Sobel, 1982). Bu doğrultuda yapılan Sobel Testi analizi sonucuna göre, babadan algılanan kabul/ilginin ($z = 4.63$, $p < .01$), anneden algılanan kabul/ilgi ve kız ergenin benlik algısı arasında aracı değişken olabileceği istatistiksel olarak da görülmektedir. Bu sonuç, anneden algılanan kabul/ilgi arttıkça, babadan algılanan kabul/ilginin de arttığını ve bunun da kız ergenin benlik algısında olumlu yönde artışı beraberinde getirdiğini destekler niteliktedir.

Erkek ergenlerin algıladıkları baba kabul/ilginin aracı rolünü sınamak amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda ise, ilk aşamada analize girilen yaş değişkeni, kızlara benzer şekilde, erkek ergenlerin benlik algı puanlarının yordanmasında anlamlı katkı sağlamamıştır. İkinci aşamada, anneden algılanan kabul/ilginin yordamaya katılmasıyla açıklanan toplam varyans % 16’ya; üçüncü aşamada ise, babadan algılanan kabul/ilgi değişkeninin katılmasıyla, açıklanan varyans oranı % 18’e yükselmiştir.

Ancak, indirgenmiş modele göre, babadan algılanan kabul/ilgi eşitliğe sokulmadan önce, anneden algılanan kabul/ilgi, erkek ergenlerin benlik algıları ile anlamlı ve pozitif yönde ilişki gösterirken ($\beta = 1.85$,

Tablo 2. Kız ve Erkek Ergenlerin Benlik Algılarının Yordanmasında Babadan Algılanan Kabul/İlgi Boyutunun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

	Yordayıcı Değişken	Benlik Algısı					
		R^2	R^2 değişim	B	t	F	
Kız	Aşama 1	yaş	.01	.01	3.66	1.39	1.92
	Aşama 2	yaş	.21	.21**	7.32	3.06**	35.96**
		anne kabul/ilgi			2.55	8.34**	
	Aşama 3	yaş	.27	.06**	7.62	3.31**	33.33**
		anne kabul/ilgi			.71	1.45	
		baba kabul/ilgi	2.09	4.72**			
Erkek	Aşama 1	yaş	.001	.001	-1.32	-.54	.29
	Aşama 2	yaş	.16	.16**	1.22	.54	25.82**
		anne kabul/ilgi			1.85	7.16**	
	Aşama 3	yaş	.18	.02	1.32	.58	19.19**
		anne kabul/ilgi			.99	2.14*	
		baba kabul/ilgi	1.08	2.27*			

* $p < .05$; ** $p < .001$

$p < .01$); tüm modelde, babadan algılanan kabul/ilgi eşitliğe sokulduktan sonra, regresyonun 3. basamağı sonrasında, anneden algılanan kabul/ilgi ile erkek ergenlerin benlik algıları arasındaki ilişki anlamlılığını kaybetmemiştir ($\beta = .99, p < .05$). Ayrıca, anneden algılanan kabul/ilgi ile babadan algılanan kabul/ilgi arasındaki ilişki ($\beta = .81, p < .01$) ve babadan algılanan kabul/ilgi ile erkek ergenin benlik algısı arasındaki ilişki de, anneden algılanan kabul/ilgi kontrol edildiği koşulda anlamlıdır ($\beta = 1.07, p < .05$). Bu bulgu, anneden algılanan kabul/ilgi ile erkek ergenin benlik algısı arasındaki ilişkinin kısmen babadan algılanan kabul/ilgi ile açıklanabileceğine işaret etmektedir. Söz konusu durum, erkek ergenin benlik algısı üzerinde, anneden algılanan kabul/ilginin etkisinin, babadan algılanan kabul/ilgi dışındaki faktörlerden de kaynaklandığını düşündürmektedir. Nitekim yapılan Sobel Testi analizi sonucunda, babadan algılanan kabul/ilginin ($z = 2.27, p < .05$), anneden algılanan kabul/ilgi ve erkek ergenin benlik algısı arasında aracı değişken olabileceğini istatistiksel olarak göstermektedir. Bu sonuç, anneden algılanan kabul/ilgi arttıkça, erkek ergenin benlik algısında olumlu yönde artış beraberinde getirdiğini; ancak bunda, babadan algılanan kabul/ilgi rolünün kısmi olduğu, bundan başka, diğer bazı değişkenlerin de aracılık yapabildiğini göstermektedir.

Tartışma

Araştırmanın, anneden algılanan kabul/ilgi arttıkça, gerek kız gerekse erkek ergenlerin benlik algıların da olumlu yönde değişim görüldüğü yönündeki bulgusu, literatürdeki ilgili bulgularla tutarlık göstermektedir (Litousky ve Dusek, 1985; Hortaçsu, 1989; Kağıtçıbaşı, 1981; Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005; Erol, Toprak ve Yazıcı, 2002). Bu bağlamda genel kabul gören sayıtlı, annelerin, ergenin günlük işleriyle çok fazla ilgilendikleri ve onun için onların gelişimsel sonuçları üzerinde güçlü etkileri olduğu yönündedir (Litousky ve Dusek, 1985). Elde edilen bulgu, ülkemiz aile örüntüsü içinde değerlendirildiğinde, şaşırtıcı görülmemektedir. Türk aileleri ve ergen-ebeveyn ilişkisi ile ilgili çalışmalar, her iki cinsiyetten ergenin, babadan ziyade anneye yakın olduğunu belirtmektedir (Gökçe, 1984). Bu bağlamda, annenin temel bakım veren ebeveyn olması sonucu üstlendiği rol, onun çocukları üzerindeki etkisinin başat olmasını da beraberinde getirdiği şeklinde düşünülebilir. Anılan bulgu, annelerin, çocuklarının yaşamındaki önemini ortaya koymasındaki katkı açısından anlamlı görülmektedir.

Öte yandan, yukarıda anılan ilişkiye, diğer ebeveyn olan baba ve onun kabul/ilgisi de eklendiğinde ortaya çıkan sonucun, kız ve erkek ergenler açısından

farklılık yarattığı görülmektedir. Nitekim bu bağlamda elde edilen çalışmanın bir bulgusu, kız ergenlerin, babalarından algıladıkları kabul/ilginin, onların annelerinden algıladıkları kabul/ilgi ile sahip oldukları benlik algısı arasındaki ilişkide aracı değişken olarak rol oynadığıdır. Anılan bulguya, ilişkinin yaratılabileceği etkiler açısından bakıldığında, kız ergenlerin annelerinden algıladıkları kabul/ilginin, babalarından algıladıkları kabul/ilgiyi artırabileceği, bunun da, onların benlik algılarını olumlu yönde geliştirmelerini beraberinde getirebileceğidir. Bu sonuç, kız çocukların yaşamında sadece annenin değil, babanın da önemli olduğunu göstermesi açısından, anlamlı görülmektedir. Bir başka deyişle, kız ergenlerin, ergenin gelişiminde en önemli gösterge olarak görülen, benlik algıları üzerinde sadece annelerin değil, babaların da etkin olduğu anlaşılmaktadır ki, yapılan ilgili araştırmalar da, bu bulguyu destekler niteliktedir. Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalar, ebeveynliğe ait kabulün, evrensel olarak, çocukların psikolojik uyumu ile birleştirildiğini (Khaleque ve Rohner, 2002), anne ya da baba sevgisinin, diğer ebeveynin sevgisi üzerinde aracı rol gördüğünü (Forehand ve Nossianine, 1993; Lila ve ark., 2007), çocukların yaşamında, babalığa ait kabul/ilginin en az anneliğe ait kabul/ilgi kadar önemli olduğunu (Rohner ve Veneziano, 2001) ve ebeveynlerin takdirinin, erkeklerden ziyade kızlar açısından daha iyi yordayıcı olduğunu (Hoelter, 1984) belirtmektedir. Ayrıca elde edilen bulgu, üzerinde çalışılan dönem olan ergenlik açısından da değerlendirildiğinde, ilgili literatürden bir ölçüde destek görmektedir. Bu bağlamda yapılan geçmiş çalışmalar, baba ve annenin etkisinin çocuğun gelişim dönemine göre farklılaştığını, çocukluk ile ergenlik dönemleri arasında, annelerin çocuk bakımıyla daha az ilgilendiklerini (Montemayor, 1982) ve ergenlik döneminde babaların etkisinin, özellikle kızlar üzerinde, görece daha fazla olduğunu göstermektedir (Lamb ve ark., 1999). Benzer şekilde, Dekovic ve Meeus (1997), 12-19 yaşları arasındaki ergenler üzerinde gerçekleştirdikleri bir araştırma sonucunda, ebeveynliğe ait kabulün, çocuğun kendisiyle ilgili pozitif tutumlar geliştirmesine neden olduğunu belirtmekte; ayrıca, ebeveyn-ergen ilişkisi ile ergenin benlik-algısı arasında ilişki olduğunu ve bunun genellikle babayla olan güçlü ilişkiden kaynaklandığını bildirmektedir. Öte yandan, elde edilen bulgu, ülkemizde daha önce yapılan çalışmalardan elde edilen bulgularla karşılaştırıldığında, bir ölçüde farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda geçmişte yapılan çalışmalarda, babanın etkisinin aracı rolü ve bunun çocuğun cinsiyetine bağlı değişimi irdelenmemiştir. Ancak yine de anılan çalışmalarda, anne-kız bağının Türk ailelerinde daha güçlü olduğu vurgulamakta ve bu bağdan dolayı, annenin takdirinin, özellikle anılan

güçlü bağdan dolayı, kız çocuğun benlik-algısı üzerinde güçlü yordayıcı olduğu belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1981). Ortaya çıkan bu farklı sonuç, aradan geçen sürede, kültürümüz aile yapısında değişimler yaşanmış olabileceğini ve babaların, geçmiş zamanlara oranla çocukları ve onların bakımıyla daha fazla ilgilenmeye başlamış olabileceklerini düşündürmektedir. Nitekim bunu bir ölçüde destekler nitelikte, Sümer ve Güngör'ün (1999) daha yakın bir zamanda, cinsiyetler açısından ayırıştırma yapılmaksızın, üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri bir araştırma sonucunda, babadan algılanan kabul/ilginin, anneden algılanan kabul/ilgiden daha güçlü bir şekilde, benlik değişkenleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir.

Ancak çalışmada, kızlardan farklı olarak, erkek ergenlerin benlik algılarında, babalarından algıladıkları kabul/ilginin aracı rolünün kısmi olduğu yönünde de bir bulgu elde edilmiştir. Bu bulgu, iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi, annenin erkek ergenlerin benlik algısı üzerindeki etkisinin daha başat olabileceği şeklindedir. Bu bağlamda, elde edilen bulgu, anne-oğul arasındaki güçlü bağı vurgulayan psikanalitik bakış açısı bağlamında değerlendirilebilir. Anılan bağ, erkek ergenlerin benlik algıları üzerinde, babadan bağımsız olarak, annenin etkisinin daha fazla olmasını beraberinde getirebileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu da, erkek ergenler için annenin önemini ortaya koyması açısından önemli görülmektedir. Anılan bulguya getirilecek bir diğer yorum ise, anneden algılanan kabul/ilgi ile erkek ergenlerin benlik algısı arasındaki ilişkide, babadan algılanan kabul/ilgi dışında, başka faktörlerin de etkili olabileceğidir. Örneğin, babadan algılanan denetim/kontrol. Nitekim bu bağlamda Doğu kültüründe yapılan çalışmalarda, Çinli erkek çocuklarının, kız çocuklarına oranla, babalarını daha soğuk ve sınırlayıcı şeklinde tanımladıkları (Berndt ve ark., 1993) ve babaları tarafından daha fazla kontrol edildikleri algısına sahip oldukları (Chen, Liu ve Li, 2000) rapor edilmektedir. Batıya oranla daha geleneksel olan kültür yapımız göz önünde bulundurulduğunda, benzer durumda bizde de söz konusu olabileceğini düşündürmektedir. Bu noktada, babanın kız çocukları tarafından nispeten daha olumlu algılanması, hem kızlar hem de erkekler açısından bu çalışmadan elde edilen bulguları açıklayıcı niteliğe sahip olabileceğini düşündürmektedir. Kızlar babalarından olumlu yönde etkilenirken, erkek çocukları bu olumlu etkiyi daha az yaşıyor olabilirler ki, bu da babadan algılanan kabul/ilginin aracı rolünün kısmi olmasını sağlamış olabilir. Ancak tabii ki tek olası diğer aracı değişken, bu olmayabilir. Dolayısıyla, var olabilecek diğer aracı değişkenlerin irdelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu noktanın ileride yapılacak çalışmalarda göz ardı edilmemesi ve farklı aracı değişkenlerin de

incelenmesinde yarar görülmektedir.

Elde edilen bulgular toplu olarak değerlendirildiğinde, gerek kız gerekse erkek ergenlerin benlik algıları üzerinde, anneden algılanan kabul/ilginin anlamlı olduğu; öte yandan, erkek ergenler açısından kısmi olmakla birlikte, babadan algılanan kabul/ilginin de eklendiği koşulda, ergenlerin annelerinden algıladıkları kabul/ilgi ile benlik algıları arasındaki ilişkinin daha da güçlendiği görülmektedir. Bir başka deyişle, sadece anneler değil, babayla birlikte annenin yaratacağı olumlu tutumun, ergenin uyumu üzerinde daha anlamlı olacağı söylenebilir.

Bu araştırma, kültürümüz açısından, babanın çocuğu üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlayan, başlangıç niteliğinde bir çalışmadır. Dolayısıyla, bu çalışmadan elde edilen, babanın etkinliğine yönelik bulgunun, bu bağlamda yapılacak ileriki araştırmalara bir zemin hazırlamak açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, araştırma, başlangıç niteliğinde bir çalışma olmasından dolayı, bazı sınırlıklara sahiptir. İlk olarak, bu çalışmada tek bir yordanan değişken ele alınmıştır. Oysa çocuk ve ergenlerin uyumuna yönelik birçok değişken (örn., benlik-saygısı, uyum problemleri, yaşam doyumu vb. gibi) söz konusudur. Dolayısıyla, bu nokta göz önünde bulundurularak, bundan sonra yapılacak araştırmalarda, yordanan değişken sayısının artırılmasının ve olası aracı değişkenler açısından da, bu ilişkinin incelenmesinin, literatüre anlamlı katkılar sağlayacağını düşündürmektedir. Ayrıca, literatürde var olan bir bulgu grubu da, babalığa ve anneliğe ait kabul/ilginin, çocukların farklı sonuç değişkenleri üzerinde etkin olduğunu bildirmektedir (Rohner ve Brother, 1999). Dolayısıyla, yordanan değişken sayısının artırılması, anne ve babanın çocukları üzerindeki etkinlik alanlarını ayırıştırılabilmek açısından da önem taşımaktadır.

Araştırmanın bir diğer sınırlığı, üzerinde çalışılan yaş aralığının kısıtlı olmasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, ilgili literatür, baba ve annenin etkisinin, çocuğun gelişim dönemine göre farklılaştığını belirtmektedir. Bu bağlamda, annelerin çocukluk döneminde daha etkin olmalarına karşın, babaların etkilerinin ergenlik döneminde daha fazla olduğunu vurgulamaktadır (Lamb ve ark., 1993). Buna ek olarak, bazı araştırma bulguları, babaların ergenlik dönemindeki etkinliklerinin doğurgularının, yetişkinliğin ilk yıllarındaki uyumlu ilişkili olduğunu da belirtmektedir (Deborah ve ark., 2000). Ayrıca, bu çalışmaya katılan deneklerin anne-baba eğitim düzeyleri yüksektir ve elde edilen bulguların genellenebilirliği de, bu eğitim düzeyine sahip anne-babaların çocuklarıdır. Bu noktalardan hareketle, ileride yapılacak çalışmalarda, farklı anne-baba eğitim düzeylerine sahip çocuklar üzerinde ve çocukluktan başlayarak ergenlik ve yetişkinlik

dönemlerini de kapsayacak şekilde inceleme yapmakta yarar görülmektedir. Ayrıca, bu çalışma, ilgili birçok çalışma gibi, enlemesine kesitsel bir çalışmadır. Oysa bilindiği üzere, bu desen, anne-babanın çocuk üzerindeki uzun süreli etkisini belirlemede zayıf kalmaktadır. Dolayısıyla bundan sonra yapılacak araştırmalarda, geniş yaş aralığı incelenirken, bunun aynı zamanda boylamsal desen bağlamında test edilmesinin, önemli katkılar sağlayıcı bilgiye ulaştırıcı olabileceğini düşündürmektedir.

Son olarak, bu çalışmada, anneliğe ve babalığa ait kabul/ilgi algısı, sadece ergenlerin değerlendirmeleri sonucu elde edilmiştir. Oysaki anne-babaların kendilerini ve çocuklarını değerlendirmeleri, elde edilen sonuç değişkeni ile farklı ilişkiler gösterebilir. Dolayısıyla, ileride yapılacak çalışmalarda, ebeveynlerden de ölçüm alınarak, bu eksikliğin giderilmesinin önem arz edeceği düşünülmektedir.

Özetle bu çalışma, yukarıda söz edilen bazı kısıtlılara rağmen, ülkemizde anneden algılanan kabul/ilgi ile ergenin benlik algısı arasındaki ilişkide, babanın kabul/ilgisinin aracı rolünü, ergenin cinsiyeti bağlamında inceleyen ilk çalışma olması açısından önem taşımaktadır. Ancak anılan ilişkide, babanın, çocukların gelişiminde etkinliğini tam olarak ortaya koyabilmek için, bu alanda yapılacak hem daha çok sonuç değişkenini ele alan hem de daha fazla sayıda araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yapılacak çalışmalardan elde edilecek bulguların bir araya getirilmesi sonucunda, öncelikle, babaların çocukları üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde tanımlanabildiği koşulda, birçok babanın, çocuk bakımına katkıda bulunma yönünde daha fazla motive olabileceği düşünülmektedir. Nitekim Simons ve arkadaşları (1990), bu noktayı destekleyici bir şekilde “babalar, davranışlarının, çocuklarının yaşamında etkili olacaklarına inandıklarında, bakım verme işine daha fazla girmektedirler” demektedir. Ayrıca, babaların destekleyici ve bakım verici olduğu koşulda, annelerin de daha etkin ebeveynler olabilecekleri söylenebilir. Son olarak, çocuklar üzerinde babaların da etkisinin olduğu iyi bir şekilde ortaya konabilir ise, bu durum annelerin, çocuklarındaki olası problemlerle ilgili kendilerini daha az suçlamalarına neden olabilir. Çünkü kültürümüz aile yapısında var olan koşullar içinde, çocukların her türlü bakımından, anneler kendilerini sorumlu tuttuklarından, çocukları ile ilgili ortaya çıkabilecek olası problemlerden de yine kendilerini suçlayabilmekte; bu da onların ebeveynlikleriyle ilgili kaygı yaşamalarına neden olabilmektedir. Tüm bu olası doğurgular toplu olarak değerlendirildiğinde, başlangıç niteliği taşıyan bu ve bundan sonra yapılacak ilgili araştırmalar sonucunda, anne ve babaların, çocukların dünyasındaki yerlerinin daha belirgin hale

getirebileceği olası görünmektedir. Anılan etkinin, kültürel aile yapımız içinde bugüne kadar “uzak ebeveyn” figürü olarak yer alan babanın önemini daha iyi ortaya koyabileceğini; bunun da, ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve çocukların psikolojik uyumlarının artırılması açısından katkı sağlayıcı olabileceğini düşündürmektedir.

Kaynaklar

- Amato, P. R. (1986). Family resources and the development of child competence. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 47-56.
- Bahçivan-Saydam, R. ve Gençöz, T. (2005). Aile ilişkileri, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ve kendilik değerinin gençler tarafından belirtilen davranış problemleri ile olan ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20, 61-79.
- Baron, R. ve Kenny, D.A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4, 99-102.
- Baumrind, D. (1991). Parenting styles and adolescent development. J. Brooks-Gunn, R. Lerner ve A. Peterson, (Ed.), *The encyclopedia of adolescence*. New York: Garland.
- Beane, J. A. ve Lipka, R. P. (1984). *Self-concept, self-esteem and the curriculum*. Newton, MA: Allyn & Bacon.
- Berndt, T., Cheung, P., Lau, S., Hau, K. ve Lew, W. (1993). Perceptions of parenting in Mainland China, Taiwan and Hong Kong: Sex differences and societal differences. *Developmental Psychology*, 29, 156-164.
- Bishop, S. ve Ingersoll, G. (1989). Effects of marital conflict and family structure on the self-concepts of pre-and early adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 18, 25-28.
- Booth, A. ve Amato, P. R. (1994). Parental marital quality, parental divorce and relations with parents. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 21-34.
- Booth, C. L., Rose-Krasnor, L., McKinnon, J. ve Rubin, K. H. (1994). Predicting social adjustment in middle childhood: The role of preschool attachment security and maternal style. *Social Development*, 3, 198-204.
- Broody, G. H. ve Schaefer, D. R. (1982). Contributions of parents and pers to children's moral socializations. *Developmental Review*, 2, 31-75.
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S. ve Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71, 127-136.
- Chapline, J. (1985). *Dictionary of psychology*. New York: Laruel.
- Chen, X., Liu, M. ve Li, D. (2000). Parental warmth, control, and indulgence and their relations to adjustment in Chinese children: A longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 14, 401-419.
- Cole, D. ve McPherson, A. E. (1993). Relation of family subsystems to adolescent depression: Implementing a new family assessment strategy. *Journal of Family Psychology*, 7, 119-133.
- Deborah, J. J., Forehand, R. ve Beach, S. R. H. (2000). Maternal and paternal parenting during adolescence: Forecasting early adult psychosocial adjustment. *Adolescence*, 35,

- 513-528.
- DeKlyen, M., Biernbaum, M., Speltz, M. ve Greenberg, M. (1998). Fathers and preschool behavior problems. *Developmental Psychology, 34*, 264-275.
- Dekovic, M. ve Meeus, W. (1997). Peer relations in adolescence: Effects of parenting and adolescents' self-concept. *Journal of Adolescence, 20*, 163-176.
- Dominy, N. L., Johnson, W. B. ve Koch, C. (2000). Perception of parental acceptance in women with binge eating disorder. *Journal of Psychology, 134*, 23-36.
- Durbin, D. L., Darling, N., Steinberg, L. ve Brown, B. B. (1993). Parenting style and peer group membership among European-American adolescents. *Journal of Research on Adolescence, 3*, 87-100.
- Erol, A., Toprak, G. ve Yazıcı, F. (2002). Üniversite öğrencisi kadınlarda yeme bozukluğu ve genel psikolojik belirtileri yordayan etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi, 13*, 48-57.
- Forehand, R. ve Nousiainen, S. (1993). Maternal and paternal parenting: Critical dimensions in adolescent functioning. *Journal of Family Psychology, 7*, 213-221.
- Glasgow, K. L., Dornbusch, S. M., Troyer, L., Steinberg, L. ve Ritter, P. L. (1997). Parenting styles, adolescents' attributions and educational outcomes in nine heterogeneous high schools. *Child Development, 68*, 507-529.
- Gökçe, B. (1984). *Orta öğretim gençliğinin beklenti ve sorunları*. Ankara: T. C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayinevi.
- Grant, K., O'Koon, J., Davis, T., Roache, N., Poindexter, L., Armstrong, M., Minden, J. ve McIntosh, J. (2000). Protective factors affecting low-income urban African American youth exposed to stress. *Journal of Early Adolescence, 20*, 388-418.
- Hart, C. H., DeWolf, D. M., Wozniak, P. ve Burts, D. C. (1992). Maternal and paternal disciplinary styles: Relations with preschoolers' playground behavioral orientations and peer status. *Child Development, 63*, 879-892.
- Hines, A. M. (1997). Divorce-related transitions, adolescent development, and the role of the parent-child relationships: A review of the literature. *Journal of Marriage and The Family, 59*, 375-388.
- Hoelter, J. W. (1984). Relative effects of significant others on self-evaluation. *Social Psychology Quarterly, 47*, 255-262.
- Hopkins, H. R. ve Klein, H. A. (1993). Multidimensional self-perception: Linkages to parental nurturance. *The Journal of Genetic Psychology, 154*, 465-473.
- Hortaçsu, N. (1989). Turkish students self-concepts and reflected appraisals of significant others. *International Journal of Psychology, 24*, 451-463.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). "Sex roles, value of children and fertility in Turkey". Ç. Kağıtçıbaşı, (Ed.), *Sex roles, family and community in Turkey*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Khalaque, A. ve Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and the Family, 64*, 54-64.
- Kim, D. ve Rohner, R. P. (2002). Parental warmth, control and involvement in schooling predicting academic achievement among Korean American adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 33*, 127-140.
- Kim, S. ve Rohner, R. P. (2003). Perceived parental acceptance and emotional empathy among university students in Korea. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 34*, 723-735.
- Klein, H. A., O'Bryant, K. ve Hopkins, H. R. (1996). Recalled parental authority style and self-perception in college men and women. *The Journal of Genetic Psychology, 157*, 5-17.
- Lamb, M. E. (1975). Fathers: Forgotten contributors to child development. *Human Development, 18*, 245-266.
- Lamb, M. E. (2000). The history of research on father involvement: An overview. *Marriage and Family Review, 29*, 23-42.
- Lamb, M. E., Hwang, C. H., Ketterlinus, R. D. ve Fracasso, M. P. (1999). Parent-child relationships: Development in the context of family. M. H. Bornstein ve M. E. Lamb, (Ed.), *Developmental psychology*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc, Publishers.
- Lamborn, S., Mounts, N., Steinberg, L. ve Dornbusch, S. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescent from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development, 62*, 1049-1065.
- Lewis, C. ve Lamb, M. E. (2003). Fathers' influences on children's development: The evidence from two-parent families. *European Journal of Psychology of Education, 2*, 211-228.
- Lila, M., Garcia, F. ve Gracia, E. (2007). Perceived paternal and maternal acceptance and child outcomes in Colombia. *Social Behavior and Personality, 35*, 115-124.
- Litousky, V. G. ve Dusek, J. B. (1985). Perceptions of child rearing and self-concept development during the early adolescent years. *Journal of Youth and Adolescence, 14*, 373-388.
- MacDonald, R. (1992). Warmth as a developmental construct: An evolutionary analysis. *Child Development, 63*, 753-773.
- Magnusson, D. (1998). The logic and implications of a person approach. R. B. Cairns, L. R. Bergman ve J. Kagan, (Ed.), *Methods and models for studying the individual* içinde (33-63). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S. ve Keehn, D. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction. *Journal of Child Family Studies, 16*, 39-47.
- Montemayor, R. (1982). The relationship between parent-adolescent conflict and the amount of time adolescents spend alone and with parents and peers. *Child Development, 53*, 1512-1519.
- Parish, T. S. ve McCluskey, J. J. (1992). The relationship between parenting styles and young adults' self-concepts and evaluations of parents. *Adolescence, 27*, 915-918.
- Phares, V. ve Compas, B. E. (1992). The role of fathers in child and adolescent psychopathology: Make room for Daddy. *Psychological Bulletin, 111*, 387-412.
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current Directions in Psychological Science, 7*, 157-161.
- Rohner, R. P. ve Veneziano, R. A. (2001). The importance of father love: history and contemporary evidence. *Review of Genetic Psychology, 5*, 382-405.
- Russell, A. ve Russell, G. (1996). Positive parenting and boys' and girls' misbehavior during a home observation. *International Journal of Behavioral Development, 19*, 291-308.
- Shek, D. T. L. (2005). Paternal and maternal influences on the psychological well-being, substance abuse, and delinquency of Chinese adolescents experiencing economic disadvantage. *Journal of Clinical Psychology,*

- 61, 219-234.
- Steinberg, L. (1987). Single parents, step parents, and susceptibility of adolescents to antisocial peer pressure. *Child Development*, 58, 269-275.
- Sümer, N. ve Gungör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 35-58.
- Şahin, N. (1993). *Offer Benlik İmgesi Ölçeği El Kitabı*. Basılmamış monograf, ODTÜ Psikoloji Bölümü.
- Veneziano, R. A. (2000). Perceived paternal and maternal acceptance and rural African American and European American youths' psychological adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 123-132.
- Young, M. H., Miller, B. E., Norton, M. C. ve Hill, J. E. (1995). The effect of parental supportive behaviors on life satisfaction of adolescent off-spring. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 813-822.

Summary

The Relationship between the Adolescent's Perception of Maternal Acceptance and Their Self-Image: Mediation Effects of Paternal Acceptance

Dilek Şirvanlı Özen

Okan University

The relationship between parent and adolescence appears as an important determinant of development. In this topic, the literature mentions that parental acceptance is related with psychological adjustment universally (Khaleque & Rohner, 2002). Where ever they are, if the children are accepted they have better thoughts about themselves, feel more talented, are better at coping with aggression, emotionally more stable, less dependent and have a better view of the world (Kim & Rohner, 2002; 2003; Rohner, 2004).

The previous studies focusing on the relationship between parents' behaviors and psychological results on adolescents were basically concerned with mother related parental behaviors, and ignored fathers (Baumrind, 1971; Durbin et al., 1993; Glasgow et al., 1997). However, the studies conducted recently have dealt with the importance of fathers, and emphasized that the parental features of mothers and fathers should be evaluated separately (Milevsky et al., 2007; Veneziano, 2000; Lewis & Lamb, 2003).

Furthermore, the studies concerned with the effects of child rearing practices on children's efficacy suggest that the most affected area is adolescents' self-image (Klein, O'Bryant & Hopkins, 1996). However, although the studies conducted in western countries on adolescents' self-image had an agreement on the importance of perceived warmth from the parents (Dekovich & Meeus, 1997), they gave conflicting results whether the perception derived from mother or father is more important. While a group of research findings on adolescents' self-image, point out that affection perceived from the father is effective; another group of research findings mention that the affection perceived from mother is more effective (Litousky & Dusek, 1985). On the other hand another group of research findings denote that the effects of perceived affection on adolescents' self-image might differ according to

the adolescents' gender. Some of the studies conducted with this point of view bring out that the appreciation from the parents is a better predictor for the females compared to the males and the parental acceptance is more effective on females' self-image compared to males' (Hoelter, 1984). Another group of findings purported that fathers have more effect on sons, and mothers have more effect on daughters (Shek, 2005).

In the lights of these findings, the present study aims to investigate the relationship between the adolescent's perception of maternal acceptance and their self image; and the mediator role of paternal acceptance for both female and male adolescents.

Method

Participants

325 female and 355 male middle socio economic class students attending to the second level of primary schools in Istanbul and whose parents are married and living together, participated in this study. 288 sixth grade students consisting 160 females and 128 males, 143 seventh grade students 63 females and 80 males, and 249 eighth grade students including 102 females and 147 males participated in this study.

Instruments

In the study a demographic information form consisting of questions regarding the subject's age, gender, and education level of parents and related demographic topics was used. The level of perception of parental acceptance was measured through the subscales of Child Rearing Styles Scale which was developed by Sümer and Güngör (1999). In addition to these, the self-image related thoughts of participators were measured by Offer Self Image scale that was developed by Offer, Ostrov, Howard and Dolan (1989)

and adapted to Turkish by Şahin (1993).

Procedure

The surveys were administered collectively to volunteer participants in their classes with the consent of school administration.

Results and Discussion

Hierarchical regression analysis was conducted. In this analysis the maternal acceptance dimension of Child Rearing Styles scale was used as a predictive variable and the total score derived from Offer Self-Image Scale was the predicted variable. The paternal acceptance dimension of Child Rearing Styles scale was taken as the mediating variable.

One of the findings of this study was; for both male and female adolescents as the maternal acceptance increased there is a positive change in the perception of self-images. This finding is congruent with the related findings in the literature (Hortaçsu, 1989; Bahçıvan-Saydam & Gençöz, 2005; Erol, Toprak & Yazıcı, 2002). And this finding is significant since it stresses the importance of mothers' effect on the lives of children.

Another finding derived from this study is that, female adolescents' perceptions of paternal acceptance act as a mediator between the perceptions of maternal acceptance and their self images. This result is significant in terms of showing the important effects of father

beside the effects of mothers. The studies concerned with this topic seemed to be supporting this finding (Khaleque & Rohner, 2002; Lila et al., 2007; Rohner & Veneziano, 2001).

Further, it was found that, different from the females, the paternal acceptance was found to have a partial mediating effect on the self images of male adolescents. This finding can be interpreted in two ways. Firstly, the mothers' effect on male adolescents' self-image could be more dominant. In this context, the derived result can be evaluated as a finding that emphasizes the powerful mother-son relationship from the psychoanalytic point of view. Another interpretation about this finding might be, in the relationship between maternal acceptance and self images of male adolescents, there might be other factors rather than the parental acceptance.

Conclusion

To sum up, as the perception of maternal acceptance increases, both males and females self-images increase. Moreover, perception of the maternal acceptance of female adolescents might affect the perception of paternal acceptance positively, and at the end that might have a positive effect on female adolescents' self-images. On the other hand the role of paternal acceptance on male adolescents' self image was found to be partial.